

О. І. Вацлавський,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу,
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2029-4774>
І. М. Федорович,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу,
Західноукраїнський національний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8150-6553>

DOI: 10.32702/2306-6814.2026.8.314

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

O. Vatslavskiy,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Financial Technologies
and Banking Business, West Ukrainian National University
I. Fedorovych,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Financial Technologies
and Banking Business, West Ukrainian National University

FINANCIAL RESOURCE MANAGEMENT OF THE PENSION FUND OF UKRAINE
AMID SOCIO-ECONOMIC CHALLENGES

У статті досліджено проблематику управління фінансовими ресурсами Пенсійного фонду України в умовах соціально-економічних викликів. Проаналізовано динаміку формування доходів та структуру видатків Пенсійного фонду України у 2021—2025 рр., визначено ключові тенденції їх змін, а також здійснено оцінку рівня фінансової збалансованості та дефіцитності бюджету. Обґрунтовано вплив демографічних процесів, трансформацій ринку праці, тінізації економіки та макроекономічної нестабільності на формування та використання фінансових ресурсів Пенсійного фонду України. Встановлено, що існуюча модель функціонування Пенсійного фонду України характеризується значною соціальною спрямованістю, проте супроводжується обмеженою фінансовою гнучкістю та залежністю від бюджетного фінансування. Визначено основні напрями підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами Пенсійного фонду України, серед яких особливе значення мають зміцнення доходної бази, оптимізація видатків, впровадження сучасних механізмів управління дефіцитом і формування фінансових резервів, а також розвиток актуарних розрахунків. Акцентовано увагу на ролі цифровізації, прозорості та посилення фінансового контролю як важливих інструментів удосконалення управлінських процесів.

The article examines the issues of managing the financial resources of the Pension Fund of Ukraine in the context of contemporary socio-economic challenges. Particular attention is paid to the analysis of income formation and the structure of expenditures of the Fund during 2021—2025, which made it possible to identify key trends in their transformation and assess the level of financial balance and budget deficit. It is substantiated that the financial condition of the Pension Fund is significantly influenced by demographic changes, population aging, labor market transformations, migration

processes, the spread of the shadow economy, and macroeconomic instability, which together create additional pressure on the financial system and complicate the process of ensuring its sustainability.

It is established that the current model of the Pension Fund of Ukraine is characterized by a high level of social orientation, as the predominant share of expenditures is directed toward pension payments. At the same time, this structure reduces the flexibility of financial management and increases dependence on state budget transfers, which in turn intensifies the risks of financial imbalance under conditions of economic uncertainty. The persistent deficit of the Fund reflects structural inconsistencies between revenues and expenditures and necessitates the implementation of comprehensive and systematic management measures aimed at balancing financial flows.

The study identifies the main directions for improving the efficiency of financial resource management, including strengthening the revenue base, optimizing expenditure policy, introducing modern mechanisms for deficit management, and forming financial reserves. In addition, the importance of developing actuarial support is emphasized as a tool for forecasting and ensuring long-term financial stability. Special attention is paid to the role of digitalization, transparency, and strengthening financial control as key instruments for improving management processes, increasing accountability, and ensuring the effective and rational use of financial resources in the Pension Fund of Ukraine.

Ключові слова: соціальний захист, Пенсійний фонд України, управління фінансовими ресурсами, фінансова стійкість, дефіцит фінансових ресурсів, соціально-економічні виклики, соціальні внески.

Key words: social protection, Pension Fund of Ukraine, financial resource management, financial sustainability, financial resource deficit, socio-economic challenges, social contributions.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасний період функціонування соціально-економічної системи України відзначається масштабними структурними змінами, спричиненими комплексом дестабілізуючих внутрішніх і зовнішніх факторів. В умов воєнного стану, несприятливих демографічних тенденцій, активних міграційних процесів та зростаючого фіскального навантаження особливо актуалізується проблема забезпечення фінансової збалансованості системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Пенсійний фонд України (ПФУ) як головний інститут соціального забезпечення здійснює акумуляцію та перерозподіл значних обсягів державних фінансових ресурсів, що визначає його ключову роль у підтриманні соціальної стабільності. У цьому контексті ефективність управління дохідною базою, видатковими та фінансовими ризиками фонду має вирішальне значення для гарантування пенсійних виплат, забезпечення належного рівня соціального захисту населення та збереження макроекономічної рівноваги держави.

Актуальність дослідження управління фінансовими ресурсами ПФУ визначається поглибленням структурних диспропорцій у формуванні та використанні коштів загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Упродовж останніх років спостерігається стійка тенденція до зростання дефіцитності бюджету ПФУ, що супроводжується значною залежністю від міжбюджетних трансфертів і недостатньою ефективністю механізмів адміністрування єдиного соціального внеску. Така ситуація зумовлює обмеженість власної дохідної бази фонду та підвищує ризики фінансової нестабільності пенсійного забезпечення в умовах демографічного старіння населення й трансформації ринку праці.

Водночас вдосконалення управління фінансовими ресурсами ПФУ набуває стратегічного значення у контексті євроінтеграційних процесів України, оскільки сучасні європейські підходи до функціонування пенсійних інституцій ґрунтуються на актуарній збалансованості, цифровізації фінансових процесів, прозорості та підзвітності використання коштів. За цих умов наукове осмислення фінансових засад діяльності фонду, оцінювання ефективності управління його ресурсами та обґрунтування напрямів їх оптимізації є важливим як з теоретичної, так і з практичної точки зору, оскільки спрямоване на зміцнення фінансової стійкості пенсійної системи та підвищення рівня соціального захисту населення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика управління фінансовими ресурсами пенсійної системи, зокрема ПФУ, посідає важливе місце у сучасних наукових дослідженнях як зарубіжних, так і вітчизняних учених, особливо в умовах посилення соціально-економічних викликів. Теоретичні засади державного регулювання соціального забезпечення та функціонування моделей пенсійного фінансування знайшли відображення у працях П. Самуельсона, М. Фрідмана, Дж. М. Кейнса, Р. Барро, які сформували концептуальне підґрунтя для розуміння взаємозв'язку макроекономічних процесів і стійкості пенсійних інститутів. Їхні наукові підходи дозволяють обґрунтувати роль держави у забезпеченні соціальних гарантій та перерозподілі фінансових ресурсів.

Вагомий внесок у розвиток теоретико-концептуальних аспектів управління фінансовими ресурсами ПФУ здійснили вітчизняні науковці, зокрема Л. Алексеєнко,

Т. Єфименко, І. Луніна, О. Кириленко, О. Кнейслер, В. Толуб'як, О. Тулай та інші. У їхніх працях досліджено питання формування дохідної бази ПФУ, оцінки його дефіцитності, виявлення інституційних диспропорцій та обґрунтування напрямів підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами в умовах трансформаційних змін.

Загалом наукові напрацювання зазначених авторів формують ґрунтовне методологічне підґрунтя для дослідження функціонування ПФУ. Водночас сучасні соціально-економічні виклики, зокрема демографічні зміни, макроекономічна нестабільність та трансформація ринку праці, зумовлюють необхідність подальшого розвитку наукових підходів до управління його фінансовими ресурсами з метою забезпечення довгострокової фінансової стійкості пенсійної системи.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є комплексне дослідження теоретико-концептуальних засад управління фінансовими ресурсами Пенсійного фонду України в умовах соціально-економічних викликів, а також обґрунтування напрямів підвищення ефективності їх формування, розподілу та використання з урахуванням вимог фінансової стійкості пенсійної системи.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

ПФУ виступає системоутворюючим інститутом публічних фінансів, на який покладено функції акумулювання, розподілу та цільового використання коштів загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. У межах реалізації наданих повноважень ПФУ здійснює управління фінансовими потоками та забезпечення своєчасного фінансування пенсійних виплат.

На думку українських науковців, ПФУ розглядається як "...інституція державного управління, що забезпечує формування фінансової бази системи пенсійного забезпечення, здійснює акумулювання страхових внесків і їх подальший перерозподіл у формі пенсійних виплат, підтримуючи збалансованість між надходженнями та видатками публічних фінансів" [1, с. 20]. Дослідники акцентують увагу на тому, що результативність його діяльності безпосередньо впливає на рівень фінансової стабільності держави та забезпечення макрофінансової рівноваги.

Л. Алексєєнко акцентує діяльність ПФУ "...не лише як механізм розподілу пенсійних виплат, а як важливий фінансово-економічний інструмент формування та використання довгострокових фінансових ресурсів" [2, с. 26]. Авторка підкреслює, що "...ефективне акумулювання та раціональне управління цими ресурсами створює передумови для їх спрямування у розвиток економіки, а впровадження накопичувального рівня пенсійної системи сприяє розширенню інвестиційного потенціалу держави, акти-

візації фінансового ринку та зміцненню загальної фінансової стабільності" [2, с. 26].

О. Шабанова приділяє особливу увагу на економічному та фінансовому значенні діяльності ПФУ, підкреслюючи, що "...результативне управління пенсійними активами відіграє важливу роль у формуванні та розвитку фінансового ринку, сприяє накопиченню довгострокових фінансових ресурсів і зміцненню фінансової стабільності держави" [3, с. 74]. На думку дослідниці, "функціонування ПФУ має багатовимірний характер, оскільки поєднує соціальну місію із економічними та інвестиційними механізмами управління фінансовими ресурсами, що забезпечує його значущість у системі державної фінансової політики" [3, с. 74].

Узагальнення сучасних наукових підходів дає підстави розглядати ПФУ як комплексну інституційну структуру, діяльність якої поєднує реалізацію соціальних гарантій для населення, раціональне управління фінансовими ресурсами пенсійної системи та потенційну інвестиційну функцію. У цьому контексті ефективність функціонування ПФУ має визначальне значення для підтримання соціальної рівноваги в суспільстві, забезпечення фінансової стабільності держави та створення передумов для довгострокового економічного розвитку.

Формування фінансових ресурсів ПФУ ґрунтується "...на солідарному механізмі функціонування пенсійної системи, відповідно до якого кошти, що надходять від економічно активного населення, використовуються для забезпечення пенсійних виплат громадянам, які вже реалізували своє право на пенсійне забезпечення" [6]. У контексті управління фінансовими ресурсами ПФУ така модель передбачає безперервний перерозподіл фінансових потоків між платниками внесків і отримувачами пенсій, що потребує ефективного фінансового планування, контролю та прогнозування в умовах сучасних соціально-економічних викликів (табл. 1).

Таблиця 1. Джерела формування фінансових ресурсів Пенсійного фонду України

№	Джерело надходжень	Зміст та характеристика	Частка у структурі доходів ПФУ, % (2025 р.)
1	Єдиний соціальний внесок (ЄСВ)	Основне джерело формування фінансових ресурсів ПФУ, сплачується роботодавцями та фізичними особами-підприємцями.	≈ 82 %
2	Трансферти з Державного бюджету України	Цільові кошти, що надаються для фінансування пенсійних виплат, які не покриваються за рахунок страхових внесків (військові, чорнобильці, держслужбовці тощо).	≈ 14 %
3	Пеня, штрафи, фінансові санкції	Кошти, що надходять за порушення строків сплати страхових внесків або невиконання зобов'язань страхувальниками.	≈ 1,5 %
4	Добровільні внески та інші надходження	Добровільні страхові платежі, цільові внески підприємств, організацій чи фізичних осіб.	≈ 0,5 %
5	Доходи від тимчасового розміщення вільних коштів	Відсоткові доходи від банківських депозитів або цінних паперів, що тимчасово використовуються до моменту виплат.	≈ 2 %

Джерело: сформовано на основі [5].

Ключовим джерелом формування дохідної частини бюджету ПФУ виступає єдиний соціальний внесок (ЄСВ), який має обов'язковий характер і сплачується всіма суб'єктами господарювання незалежно від організаційно-правової форми діяльності. Платниками цього внеску є роботодавці та фізичні особи-підприємці, що забезпечує системне надходження фінансових ресурсів та створює необхідну основу для виконання державою соціальних зобов'язань перед населенням. Додаткове формування фінансових ресурсів ПФУ здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, які надходять у вигляді цільових бюджетних трансфертів, а також "...інших надходжень, зокрема пені, штрафних санкцій за порушення порядку сплати внесків, добровільних платежів та доходів, отриманих від тимчасового розміщення вільних фінансових ресурсів" [7, с. 331].

Загалом додаткові джерела формування фінансових ресурсів ПФУ виконують компенсаторну та стабілізаційну функції у системі управління його бюджетними потоками. Вони сприяють підтриманню необхідного рівня ліквідності у випадках виникнення фінансових дисбалансів або тимчасового скорочення основних надходжень. Наявність таких ресурсів підвищує адаптивність і стійкість фінансової системи ПФУ, що має особливе значення в умовах соціально-економічної нестабільності. У результаті це забезпечує безперервність фінансування пенсійних виплат, підтримує стабільність функціонування пенсійної системи та сприяє зміцненню загальної фінансової надійності механізму пенсійного забезпечення.

Вищезазначена структура джерел формування дохідної частини бюджету ПФУ свідчить про значну концентрацію фінансових надходжень навколо одного базового джерела — ЄСВ. З позиції управління фінансовими ресурсами це, з одного боку, забезпечує відносну стабільність фінансування пенсійних виплат за умови своєчасної та повної сплати внесків. Водночас така мо-

дель підсилює залежність фінансової стійкості ПФУ від стану ринку праці, рівня зайнятості населення та динаміки фонду оплати праці. У періоди соціально-економічної нестабільності ці фактори можуть істотно впливати на обсяги надходжень до бюджету ПФУ, що актуалізує необхідність удосконалення механізмів управління його фінансовими ресурсами та диверсифікації джерел фінансування (рис. 1).

Аналіз представлених даних демонструє наявність стійкої тенденції до зростання загального обсягу доходів ПФУ, який збільшився з 512,8 млрд грн у 2021 році до 1 025,2 млрд грн у 2025 році, тобто майже вдвічі. Така динаміка відображає з одного боку, розширення фінансової бази ПФУ, а з іншого — вплив таких макроекономічних факторів як інфляція, підвищення рівня заробітної плати та зміни соціальних стандартів. Зростання загальних доходів також свідчить про активізацію державної політики у сфері пенсійного забезпечення, спрямованої на підтримання платоспроможності системи в умовах підвищеного соціального навантаження.

Власні надходження, які формують основу дохідної частини бюджету ПФУ, демонструють стабільну позитивну динаміку, зростаючи з 318,9 млрд грн у 2021 році до 858,8 млрд грн у 2025 році. Така тенденція вказує на посилення фінансової автономії ПФУ та підвищення ролі страхових внесків як ключового джерела фінансування пенсійних виплат. Водночас зазначене зростання не можна розглядати виключно як наслідок економічного розвитку, оскільки воно значною мірою зумовлене адміністративними рішеннями, зокрема підвищенням мінімальної заробітної плати, змінами у податковому навантаженні та заходами щодо детінізації ринку праці. У цьому контексті актуалізується проблема сталості таких надходжень, оскільки вони залишаються чутливими до демографічних змін, міграційних процесів і загального стану економіки.

Трансферти з державного бюджету відіграють важливу компенсаторну роль у фінансовому забезпеченні

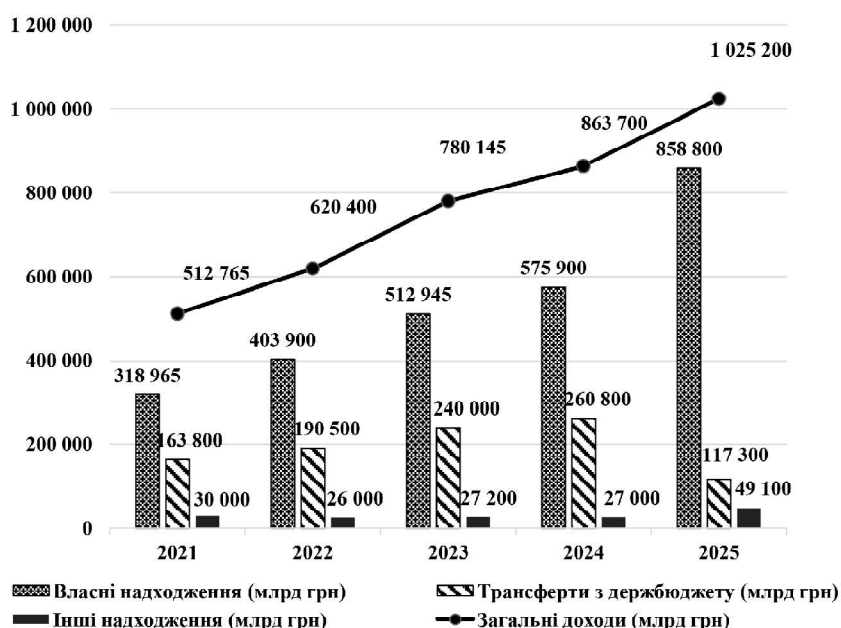

Рис. 1. Структура доходів Пенсійного фонду України у 2021—2025 рр.

Джерело: сформовано на основі [4].

ПФУ, однак їх динаміка є нерівномірною. Спостерігається зростання обсягів бюджетної підтримки до 260,8 млрд грн у 2024 році із подальшим значним скороченням до 117,3 млрд грн у 2025 році [8]. Така варіативність свідчить про залежність пенсійної системи від фіскальних можливостей держави та змін бюджетної політики, особливо в умовах соціально-економічної нестабільності та воєнних викликів. Скорочення трансфертів може бути інтерпретоване як прагнення до зниження бюджетного навантаження та стимулювання внутрішніх джерел фінансування, однак за відсутності адекватного зростання власних надходжень це створює ризики виникнення дефіциту фінансових ресурсів.

Інші надходження, попри їх незначну частку у структурі доходів, демонструють тенденцію до поступового зростання, збільшуючись з 30,0 млрд грн у 2021 році до 49,1 млрд грн у 2025 році. Хоча їх внесок у загальний фінансовий ресурс є обмеженим, вони можуть розглядатися як потенційний резерв для диверсифікації доходної бази ПФУ, зокрема за рахунок підвищення ефективності управління тимчасово вільними коштами та вдосконалення механізмів фінансового контролю.

Структурний аналіз доходів дозволяє констатувати поступове зміцнення ролі власних надходжень при одночасному відносному зменшенні частки трансфертів з державного бюджету. Така трансформація відповідає стратегічним орієнтирам реформування пенсійної системи, спрямованим на підвищення її фінансової стійкості та зниження залежності від державного фінансування. Водночас зазначені зміни відбуваються в умовах значних соціально-економічних викликів, серед яких ключовими є демографічне старіння населення, скорочення бази платників єдиного соціального внеску, трудова міграція та вплив воєнних дій на економічну активність.

За таких умов особливої актуальності набуває дослідження напрямів використання акумульованих фінансових ресурсів ПФУ, оскільки саме структура видатків відображає пріоритети функціонування пенсійної системи та рівень її адаптивності до сучасних викликів. У цьому контексті доцільним є проведення аналізу структури видатків ПФУ, що дозволить оцінити ефективність розподілу фінансових ресурсів та визначити ключові тенденції їх використання (табл. 2).

Аналіз наведених даних щодо структури видатків ПФУ в 2021—2025 рр. дозволяє зробити комплексні висновки про особливості управління його фінансовими ресурсами в умовах загострення соціально-економічних викликів. Насамперед простежується чітка тенденція до зростання загального обсягу видатків ПФУ — з 520,9 млрд грн у 2021 році до 1 020,9 млрд грн у 2025 році, тобто майже у два рази. Така динаміка є відобра-

женням як об'єктивного зростання соціальних зобов'язань держави, так і впливу інфляційних процесів, індексації пенсійних виплат та розширення функцій ПФУ як інтегрованого органу соціального забезпечення.

Ключовою особливістю структури видатків є стабільне домінування пенсійних виплат, частка яких у загальних витратах протягом усього періоду перевищує 94%, а в окремі роки сягає понад 97%. Це підтверджується і офіційними даними ПФУ, відповідно до яких у 2022 році на пенсійні виплати спрямовувалося понад 97% усіх видатків, а у 2024 році — близько 89,6%. Така структура свідчить про яскраво виражену соціальну спрямованість діяльності ПФУ та водночас обмеженість можливостей для маневрування фінансовими ресурсами. У контексті управління це означає високий рівень жорсткості бюджетних зобов'язань, що ускладнює оперативне реагування на кризові явища.

Водночас аналіз динаміки пенсійних видатків показує їх стрімке зростання — з 497,5 млрд грн у 2021 році до 994,1 млрд грн у 2025 році. Такий приріст є наслідком як індексаційних механізмів, так і поглиблення демографічного дисбалансу, коли кількість отримувачів пенсій зростає швидше, ніж база платників внесків. Це створює системний тиск на фінансові ресурси ПФУ та підвищує його залежність від зовнішніх джерел фінансування, передусім державного бюджету.

Адміністративні видатки протягом 2021—2024 років демонструють поступове зростання (з 12,4 до 17,2 млрд грн), що відображає розширення функцій ПФУ, зокрема у сфері цифровізації процесів та підвищення якості обслуговування населення. Водночас їх частка у загальній структурі залишається незначною (приблизно 1—2%), що загалом свідчить про відносну ефективність управлінського апарату.

Інші видатки, які включають фінансування субсидій, пільг та страхових виплат, залишаються порівняно невеликою, але стабільною складовою бюджету. Їх обсяг зріс з 11,0 млрд грн у 2021 році до 16,8 млрд грн у 2025 році, що свідчить про поступове розширення функціонального навантаження ПФУ.

У контексті управління фінансовими ресурсами така структура видатків має подвійний характер. З одного боку, вона забезпечує виконання основної функції ПФУ — стабільну виплату пенсій, що є критично важливим для соціальної стабільності держави. З іншого боку, висока концентрація ресурсів у пенсійних виплатах обмежує можливості для інвестиційного розвитку, резервування коштів та впровадження інноваційних фінансових механізмів. Це особливо актуально в умовах сучасних соціально-економічних викликів, таких як воєнні дії, економічна нестабільність, зростання бюджетного де-

Таблиця 2. Структура видатків Пенсійного фонду України у 2021—2025 рр.

Рік	Загальні видатки (млрд грн)	Видатки на пенсійні виплати (млрд грн)	Адміністративні видатки (млрд грн)	Інші видатки (млрд грн)
2021	520 945	497 545	12 400	11 000
2022	620 400	595 800	13 600	11 000
2023	746 277	718 577	15 300	12 400
2024	859 902	830 002	17 200	12 700
2025	1 020 900	994 100	10 000	16 800

Джерело: сформовано на основі [5].

фіциту та демографічне старіння населення.

Таким чином, результати аналізу свідчать, що управління фінансовими ресурсами ПФУ у 2021—2025 рр. характеризується високим рівнем соціальної орієнтованості, але водночас обмеженою гнучкістю та значною залежністю від зовнішніх факторів. Це обумовлює необхідність подальшого вдосконалення механізмів управління, зокрема через диверсифікацію джерел фінансування, підвищення ефективності адміністрування та впровадження довгострокових інструментів забезпечення фінансової стійкості пенсійної системи.

Оцінка ефективності управління фінансовими ресурсами ПФУ в умовах соціально-економічних викликів неможлива без виявлення структурних диспропорцій між формуванням доходів і обсягами здійснюваних видатків. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження рівня дефіцитності бюджету ПФУ, оскільки саме він виступає ключовим індикатором фінансової стійкості, збалансованості та ступеня автономності пенсійної системи. Аналіз величини дефіциту дає змогу оцінити ефективність управлінських рішень щодо розподілу та використання фінансових ресурсів, визначити відповідність існуючої моделі фінансування пенсійних зобов'язань реальним можливостям економіки, а також окреслити ризики для забезпечення довгострокової стабільності функціонування ПФУ (рис. 2).

Аналізуючи наведені дані, зазначимо, що у 2025 році дефіцит бюджету ПФУ становив 162,1 млрд грн при загальних видатках на рівні 1 020,9 млрд грн та власних доходах у розмірі 858,8 млрд грн. Така ситуація є індикатором структурної незбалансованості фінансових ресурсів ПФУ та відображає складність їх ефективного управління в умовах сучасних соціально-економічних викликів.

Передусім, ключовою причиною формування дефіциту є перевищення темпів зростання видатків над динамікою власних доходів. Високий рівень видатків обумовлений необхідністю забезпечення своєчасних та повних пенсійних виплат, які становлять основну частину фінансових зобов'язань ПФУ. При цьому механізми індексації пенсій, підвищення соціальних стандартів та інфляційні процеси додатково збільшують навантажен-

ня на бюджет, що ускладнює досягнення фінансової рівноваги.

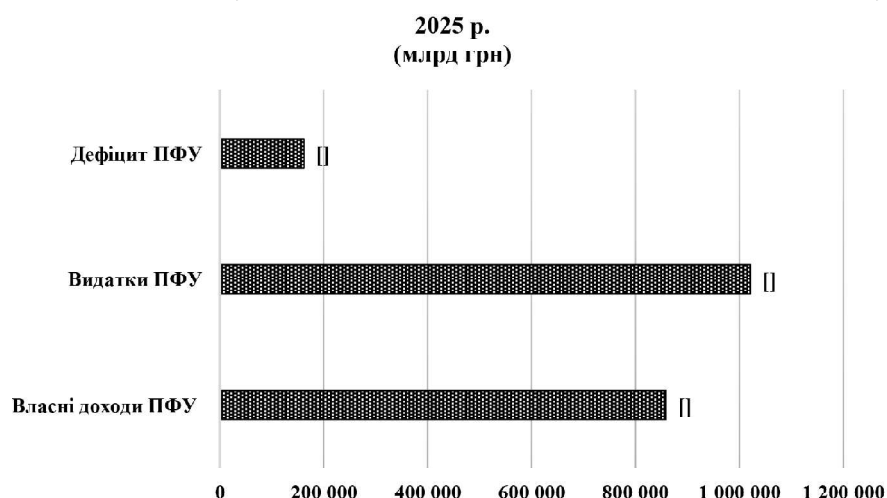
Водночас обмеженість власної дохідної бази виступає системним фактором дефіцитності. Незважаючи на зростання власних надходжень, їх обсяг залишається недостатнім для покриття зростаючих видатків. Це значною мірою пов'язано зі звуженням бази платників єдиного соціального внеску внаслідок демографічного старіння населення, трудової міграції та тінізації зайнятості. У результаті формується дисбаланс між кількістю платників і отримувачів пенсій, що підриває фінансову стійкість системи.

Суттєвий вплив на стан фінансових ресурсів ПФУ мають наслідки воєнних дій, які призводять до скорочення економічної активності, зменшення надходжень до бюджету та зростання соціальних виплат. У таких умовах управління фінансовими ресурсами ПФУ набуває кризового характеру, орієнтованого передусім на забезпечення поточних виплат, а не на стратегічну збалансованість.

Крім того, важливою причиною дефіциту є інституційні особливості функціонування ПФУ, зокрема виконання ним розширених соціальних функцій, що виходять за межі класичної пенсійної системи. Це призводить до додаткового навантаження на його фінансові ресурси та потребує залучення зовнішніх джерел фінансування, насамперед трансфертів із державного бюджету.

Таким чином, дефіцит бюджету ПФУ в 2025 році є результатом комплексної дії демографічних, економічних та інституційних факторів і свідчить про необхідність удосконалення системи управління фінансовими ресурсами.

У цьому контексті обґрунтованим є перехід до формування цілісної системи стратегічних напрямів удосконалення управління фінансовими ресурсами ПФУ в умовах соціально-економічних викликів. Така система має бути спрямована на зміцнення дохідної бази ПФУ, оптимізацію структури та ефективності використання його видатків, а також впровадження сучасних механізмів управління дефіцитом і формування фінансових резервів. Водночас важливого значення набуває розвиток акту-

Рис. 2. Структура та співвідношення доходів, видатків і дефіциту Пенсійного фонду України у 2025 році

Джерело: сформовано на основі [5].

арного забезпечення та подальше інституційне реформування пенсійної системи, що дозволить підвищити її довгострокову збалансованість. Не менш актуальними є цифровізація процесів управління, посилення антикорупційних заходів і забезпечення прозорості фінансових потоків, що сприятиме підвищенню довіри до системи.

Оптимізація видаткової частини ПФУ в сучасних умовах виступає однією з ключових передумов забезпечення фінансової стійкості пенсійної системи та підвищення результативності управління її фінансовими ресурсами. В умовах посилення соціально-економічних викликів і стійкої тенденції до зростання дефіциту бюджету ПФУ особливого значення набуває підвищення ефективності використання наявних фінансових ресурсів, що формує системний характер управлінських рішень у цій сфері. У цьому контексті оптимізація видатків має розглядатися як комплексний процес, спрямований на впорядкування процедур призначення пенсій, мінімізацію непродуктивних адміністративних витрат, "...посилення фінансового контролю за цільовим використанням коштів" [9, с. 256], а також впровадження сучасних організаційно-технологічних рішень, що сприятимуть підвищенню прозорості, ефективності та адаптивності функціонування ПФУ.

Фінансова стійкість ПФУ значною мірою залежить від ефективності управління його фінансовими ресурсами, зокрема у частині регулювання дефіциту та формування достатнього обсягу резервів. За наявних обставин, управління фінансовими ресурсами потребує впровадження сучасних фінансових інструментів і механізмів, орієнтованих на підвищення ліквідності, мінімізацію ризиків та формування стратегічних резервів, що забезпечить підвищення адаптивності та довгострокової стабільності функціонування ПФУ.

"Запровадження сучасних механізмів управління дефіцитом і формування резервів у системі управління фінансовими ресурсами Пенсійного фонду України є стратегічно важливою передумовою забезпечення довгострокової стабільності пенсійної системи в умовах соціально-економічних викликів" [10, с. 157]. Реалізація комплексного підходу, що передбачає вдосконалення прогнозування ліквідності, поступове нарощення фінансових резервів, диверсифікацію джерел фінансування, активне використання актуарних моделей та ефективне інвестування тимчасово вільних коштів, сприятиме підвищенню якості управлінських рішень. Це, у свою чергу, дозволить мінімізувати ризики дефіцитності бюджету ПФУ, забезпечити більш збалансований розподіл фінансових ресурсів і сформувати надійну основу для стабільного та безперервного виконання пенсійних зобов'язань у довгостроковій перспективі.

У сучасних умовах трансформації публічного сектору цифровізація процесів управління фінансовими ресурсами соціальних фондів, зокрема ПФУ, набуває ключового значення. Модернізація інформаційних систем та впровадження електронної взаємодії з громадянами виступають важливими інструментами підвищення ефективності управління фінансовими потоками, сприяють зміцненню фінансової стійкості пенсійної системи та підвищенню якості надання послуг. "Водночас цифровізація формує інституційну основу для мінімізації

корупційних ризиків, посилення фінансового контролю, підвищення прозорості руху коштів і забезпечення відкритості діяльності Пенсійного фонду України, що є особливо актуальним в умовах сучасних соціально-економічних викликів" [11, с. 33].

Забезпечення прозорості виступає невід'ємною складовою цифрової трансформації системи управління фінансовими ресурсами ПФУ в умовах соціально-економічних викликів. Відкритість інформації про формування доходів і здійснення видатків ПФУ, динаміку надходжень ЄСВ, обсяги державного фінансування, а також результати перевірок і аудитів створює передумови для ефективного зовнішнього контролю та підвищення відповідальності управлінських структур за використання фінансових ресурсів. Водночас доступність таких даних розширює можливості для проведення незалежного аналізу з боку громадськості, наукової спільноти та аналітичних інституцій, що сприяє обґрунтуванню управлінських рішень і формуванню рекомендацій щодо підвищення ефективності фінансових механізмів функціонування ПФУ.

Комплексна реалізація зазначених напрямів у системі управління фінансовими ресурсами ПФУ має супроводжуватися вдосконаленням соціальної політики та розвитком ефективних компенсаторних механізмів, спрямованих на підтримку вразливих верств населення. Це дозволить забезпечити належний рівень соціального захисту в умовах соціально-економічних викликів, водночас зберігаючи баланс між фінансовою стійкістю пенсійної системи та виконанням її ключових соціальних функцій.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Узагальнюючи результати дослідження, слід зазначити, що управління фінансовими ресурсами ПФУ в умовах соціально-економічних викликів характеризується високим рівнем складності, що зумовлено поєднанням демографічних, економічних та інституційних факторів. Проведений аналіз засвідчив наявність структурних диспропорцій між доходами і видатками ПФУ, зростання обсягів пенсійних виплат, обмеженість власної дохідної бази та збереження залежності від державного фінансування. Водночас відзначається поступова трансформація підходів до управління фінансовими ресурсами, яка проявляється у посиленні ролі власних надходжень, оптимізації видаткової частини, впровадженні цифрових інструментів та підвищенні прозорості фінансових потоків.

Доведено, що забезпечення фінансової стійкості ПФУ потребує комплексного підходу, який передбачає не лише збалансування доходів і видатків, але й підвищення ефективності використання ресурсів, розвиток актуарного забезпечення, впровадження сучасних механізмів управління дефіцитом та формування резервів. Важливим напрямом є також удосконалення інституційних засад функціонування ПФУ, що сприятиме підвищенню його адаптивності до зовнішніх викликів і зміцненню довіри з боку суспільства.

Перспективи подальших наукових розвідок у даному напрямі доцільно пов'язувати з поглибленим дослід-

женням інструментів диверсифікації джерел фінансування пенсійної системи, оцінкою ефективності впровадження накопичувальних механізмів, а також аналізом впливу цифровізації на результативність управління фінансовими ресурсами. Особливої уваги потребує моделювання довгострокової фінансової стійкості ПФУ з урахуванням демографічних прогнозів і макроекономічних сценаріїв, що дозволить сформулювати науково обгрунтовані рекомендації щодо подальшого розвитку пенсійної системи в умовах соціально-економічних викликів.

Література:

1. Horbunova, O., Kartseva, V., Pedchenko, N., & Ostapenko, M. Financial sustainability of the state pension system of Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*, Vol. 15, Issue 2, 2018. P. 17—28.
2. Алексеєнко Л. М. Накопичувальна система пенсійного забезпечення в Україні: теоретико-прикладний дискурс. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 1. С. 22—32.
3. Шабанова О. В. Специфіка інвестиційної діяльності вітчизняних недержавних пенсійних фондів. *Економіка*. 2014. №4. С. 72—78.
4. Офіційний сайт Пенсійного фонду України URL: <https://www.pfu.gov.ua/> (дата звернення: 01.04.2026).
5. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики. URL: <https://www.msp.gov.ua/> (дата звернення: 01.04.2026).
6. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 05.11.1991 р. № 1788-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text> (дата звернення: 01.04.2026).
7. Зварич О. І., Волошин В. В. Законодавчі передумови впровадження обов'язкового накопичувального пенсійного страхування в Україні. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2024. № 20. Т. 1. С. 327—344. URL: <https://doi.org/10.15330/apred.1.20.327-344>
8. Open budget. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua> (дата звернення: 01.04.2026).
9. Sysoieva, A., Pukas, Z., Pushkar, S., Radynskyy, N., Yushchenko, N. and Vatslavskyy, O. (2022), "Information Support of social audit", 2022 12th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT), pp. 255—260, 2022.
10. Федорович І. М., Вацлавський О. І. Інноваційні технології у модернізації фондів соціального страхування. *Таврійський науковий вісник*. 2025. Серія: Економіка, (23). С. 151—160. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.23.17>
11. Іваненко О. І. Цифровізація як нова реальність в умовах соціальної нестабільності. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2024. № 3. С. 25—46.
3. Shabanova, O.V. (2014), "Specifics of investment activity of domestic non-state pension funds", *Ekonomika*, vol. 4, pp. 72—78.
4. Pension Fund of Ukraine (2025), available at: <https://www.pfu.gov.ua/> (Accessed 01 April 2026).
5. Ministry of Social Policy of Ukraine (2025), available at: <https://www.msp.gov.ua/> (Accessed 01 April 2026).
6. Verkhovna Rada of Ukraine (1991), Law of Ukraine "On pension provision", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text> (Accessed 01 April 2026).
7. Zvarych, O.I. and Voloshyn, V.V. (2024), "Legislative prerequisites for the introduction of mandatory funded pension insurance in Ukraine", *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*, vol. 20, no. 1, pp. 327—344, <https://doi.org/10.15330/apred.1.20.327-344>
8. Open Budget Portal (2025), "State web portal of the budget for citizens", available at: <https://openbudget.gov.ua> (Accessed 01 April 2026).
9. Sysoieva, A., Pukas, Z., Pushkar, S., Radynskyy, N., Yushchenko, N. and Vatslavskyy, O. (2022), "Information support of social audit", 2022 12th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT), pp. 255—260.
10. Fedorovych, I.M. and Vatslavskyy, O.I. (2025), "Innovative technologies in the modernization of social insurance funds", *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika*, vol. 23, pp. 151—160, <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.23.17>
11. Ivanenko, O.I. (2024), "Digitalization as a new reality in conditions of social instability", *Sotsiologhiia: teoriia, metody, marketynh*, vol. 3, pp. 25—46.

Отримано редакцією журналу / Received: 09.04.26

Процеженовано / Revised: 17.04.26

Схвалено до друку / Accepted: 21.04.26

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б») Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663